

Balanç Sociolaboral de l'any 2014 (III)

ES MANTÉ LA FEMINITZACIÓ DELS TREBALLS DE CURA DE FAMILIARS

Aquest número 48 de **TEMES SOCIOECONÒMICS GADESO** inclou el tercer resum que realitzam del que va passar l'any 2014 a l'àmbit sociolaboral de les Illes Balears. En aquesta ocasió oferim les dades acumulades de l'any passat i la seva evolució en el període 2008-2014 de les prestacions de la Seguretat Social per maternitat i paternitat i excedències per a la cura de fills i filles i familiars. Val a dir que aquestes prestacions són actualment gairebé les úniques polítiques públiques que s'apliquen per a promoure la conciliació de la vida personal i familiar amb la laboral i professional. Tingui's en compte, per una banda, que les retallades han afectat amb especial incidència el desenvolupament de l'atenció a les persones en situació de dependència i, per una altra banda, que la necessitat d'invertir en els nens i nenes (escolarització obligatòria, pública i gratuïta de 0 a 3 anys, etc), tan insistentment proposada per autors com ara Gösta Esping-Andersen, és una política inèdita en aquestes contrades.

Val a dir que les dades que tot seguit comentarem són les que publica el Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social, segons les següents definicions:

Prestació per maternitat és un subsidi de la Seguritat Social per tal de cobrir la pèrdua de salari o ingressos que tenen les persones treballadores quan se suspèn el seu contracte o s'interromp la seva activitat per gaudir dels períodes de permís per maternitat, adopció, acolliment i tutela. La prestació econòmica consisteix en un subsidi equivalent al 100% de la base reguladora corresponent (gairebé el 100% del salari). La durada del permís és de 16 setmanes ininterrompudes (ampliables en cas de part múltiple en dues setmanes més per cada fill a partir del segon). Aquestes setmanes es distribueixen de la manera següent: les sis primeres són de descans obligatori per a la mare (en cas de defunció de la mare, el dret a aquestes sis setmanes ho pot sol·licitar el pare); la resta poden ésser gaudides per la mare o ésser cedides per ella al pare (en aquest cas, tots dos poden gaudir del permís alhora o successivament, segons triïn).

Permís per paternitat, és independent del de maternitat i és compatible amb el que el pare pot gaudir si comparteix el permís per maternitat. És voluntari i té una quantia econòmica igual al de maternitat. La prestació s'abona per un període de 15 dies (dos més per cada fill a partir del segon).

L'excedència per cura de familiars és una suspensió del contracte de treball a sol·licitud del treballador o treballadora per atendre als seus familiars. Té una durada no superior a tres anys en cas de cura de fills i no superior a dos anys si la cura es d'altres familiars. En ambdós casos es pot gaudir de forma fraccionada. L'excedència garanteix la reserva de plaça durant el primer any i les condicions que fixa la llei poden ser millorades pels corresponents convenis col·lectius.

Per acabar aquesta presentació, només ens resta, reiterar la nostra voluntat de flaix en la presentació de les dades, i el desig que el contingut sigui del vostre interès.

1. Introducció

Els avanços en la conciliació entre la vida laboral o professional i la personal o familiar, i en la igualtat entre dones i homes en els treballs de cura que això comporta, han estat molt associats al procés de la incorporació a la legislació espanyola (laboral i de Seguretat Social) de la legislació de la UE. Hom podria afirmar que les polítiques específicament espanyoles en aquests àmbits han estat marginals i el substancial ha estat la legislació comunitària que s'ha transposat a l'espanyola.

Aquest procés d'avanç en igualtat en els treballs de cura ha quedat relegat per les polítiques d'austeritat. En aquest sentit cal recordar que en el mes d'octubre de 2010 el Parlament Europeu va aprovar una proposta de directiva per la qual es proposà un permís de maternitat de vint setmanes i un permís de paternitat obligatori de, almenys, dues setmanes. Aquest acord parlamentari encara ara no s'ha materialitzat i, ara, la nova Comissió Europea presidida per Jean-Claude Juncker es planteja la retirada d'aquesta directiva si els Estats Membres no arriben a un acord definitiu abans de juliol d'enguany.

Els canvis legals són fonamentals per a una major coresponsabilitat en la cura dels fills, filles i d'altres familiars. Aquests canvis haurien de ser polièdrics. Per exemple, s'ha de tenir en compte que, tal com exposa el Catedràtic de Dret del Treball i Seguretat Social de la Universitat de Sevilla, Jesús Cruz Villalón, *“La normativa laboral posa l'accent gairebé exclusivament en el reconeixement de drets a l'absència del treball per atendre a la família (permisos, suspensions, excedències), que provoca notables efectes col·laterals negatius: accentua el repartiment desigual de les càrregues familiars, doncs amb això les dones continuen assumint-les en el fonamental; és una mesura materialment de no conciliació perquè impedeix el ple desenvolupament professional de qui les usa, obstaculitzant a les dones un raonable progrés professional; acaba provocant un rebuig empresarial a la contractació del perfil típic dels qui exerceixen tals drets.”*

En qualsevol cas, mentrestant s'aconsegueix aquesta organització social més igualitària i humanitzada -la cura de les persones es consubstancial amb la nostra existència, car que si algú no acostà al nadó al pit de la mare o a una font d'alimentació alternativa el nadó morirà- seguirem fent constatar a les reivindicacions de la **Plataforma per Permisos Iguals i Intransferibles de Naixement i Adopció (PPIIMA)** que és, sens dubte, una organització de referència imprescindible pel necessari impuls del moviment ciutadà a favor de la ruptura dels rols tradicionals que associen la cura amb les dones.

Mentre en alguns països fa anys que poden contar les experiències d'una societat coresponsable en la cura dels fills i filles (vegeu el llibre **En las alegrías y en las penas. Hombres islandeses de permiso por paternidad**), amb la excusa de la crisi, tot indica que anem cap a enrere.

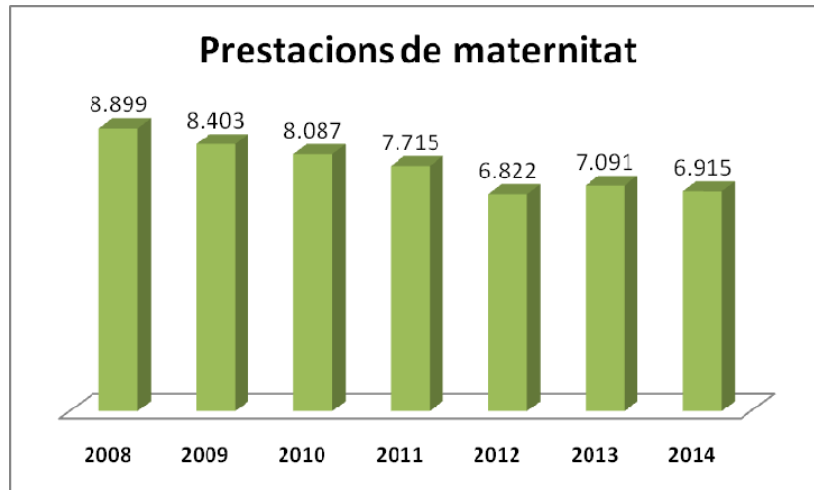
2. Les xifres més rellevants

- ✓ En el període 2008-2014 les prestacions per maternitat han baixat un 23,3%.
- ✓ La participació dels pares en els permisos per maternitat en cap cas arriba al 2%.
- ✓ Des de l'entrada en vigor del permís per paternitat, tres de cada deu pares no en fan ús, i el nombre de pares que han gaudit del permís per paternitat ha descendit en 2014 un 20,9% en relació a 2008.
- ✓ La feminització de la cura de familiars és total: En el període analitzat (2008-2014) la proporció de dones sol·licitants d'excedències per cura de familiars no ha baixat del 90%. L'any 2014 es registra el percentatge més baix del període amb un 90,5%.

3. Les prestacions pels permisos de maternitat

El gràfic 1 ens mostra una tendència a la baixa quant al nombre de prestacions per maternitat. Dos són els factors que ho expliquen: El retorn als seus països d'origen de moltes persones immigrades i les dificultats per a l'emancipació dels joves. A tall de resum, podem dir que des de que s'inicià la crisi -2008- aquestes prestacions han baixat un 22,3%.

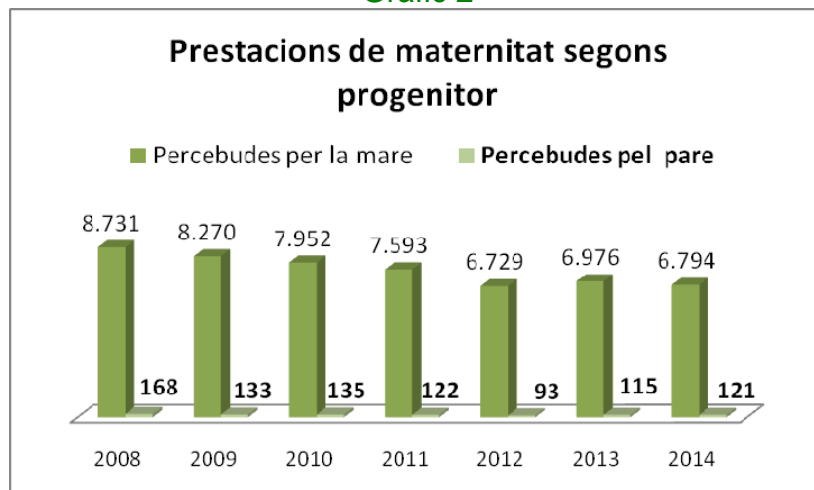
Gràfic 1



Font: Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social. Elaboració pròpia

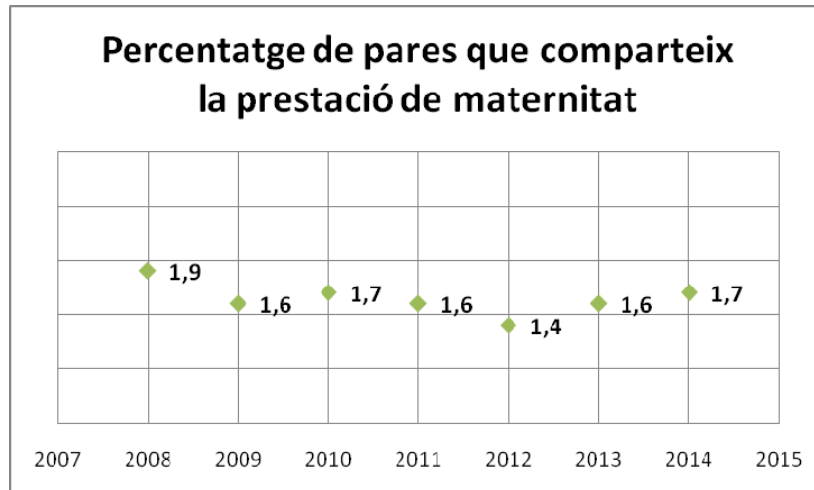
En el gràfic 2 és pot observar l'escassíssima utilització que fan els pares del permís de maternitat i que, com ens mostra la gràfic 3, en cap cas arriba al 2% d'ells.

Gràfic 2



Font: Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social. Elaboració pròpia

Gràfic 3



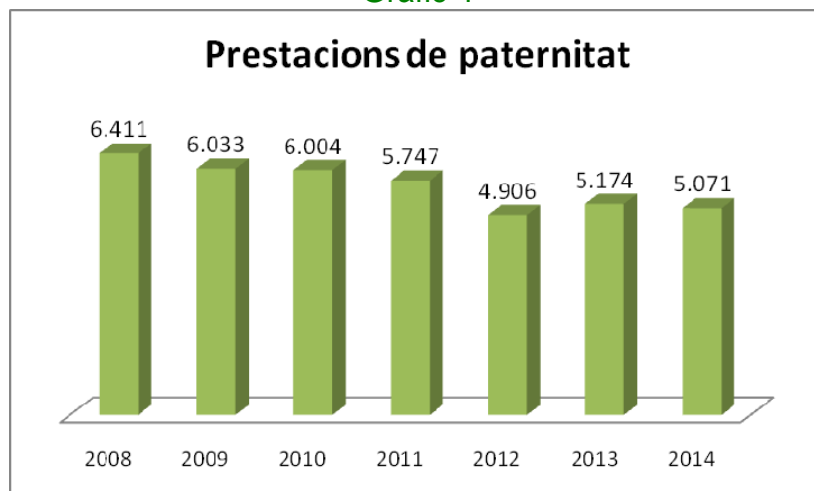
Font: Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social. Elaboració pròpia

4. Les prestacions pels permisos de paternitat

Prenent en consideració que aquest permís és una prestació relativament “jove” car va començar a funcionar l' any 2007, hom pot intuir que s'han produït canvis en el rol parental. Però encara hi ha molt camí a recórrer fins a arribar a una corresponsabilitat en els treballs reproductius en general i, particularment, en la cura de persones i de fills i filles recents nats. En aquest sentit, la gràfica 4 ens permet observar que:

- Tenint en compte la voluntarietat, hi ha un considerable nombre de pares que en fan ús d'aquest permís per paternitat. Una prova del canvi de rol dels pares.
- Des de l' entrada en vigor d'aquest dret, tres de cada deu pares no han fet ús.
- El nombre de pares que han gaudit del permís per paternitat ha descendit un 20,9% en 2014, en relació a 2008.

Gràfic 4



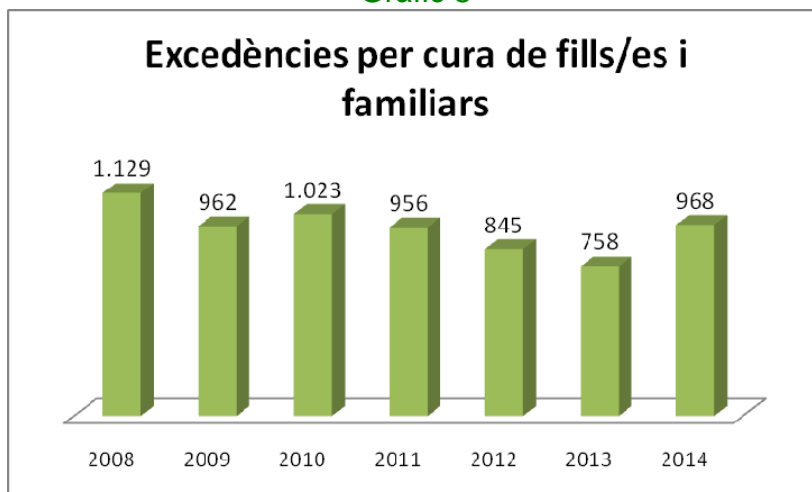
Font: Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social. Elaboració pròpia

5. Les excedències per cura de fills, filles i familiars

Les treballadores i els treballadors poden sol·licitar excedències amb un subsidi de la Seguretat Social per atendre a fills, filles i menors acollits o per a la cura d'altres familiars. La casuística quant a períodes i quantia d'aquest subsidi es pot consultar clicant [aquí](#).

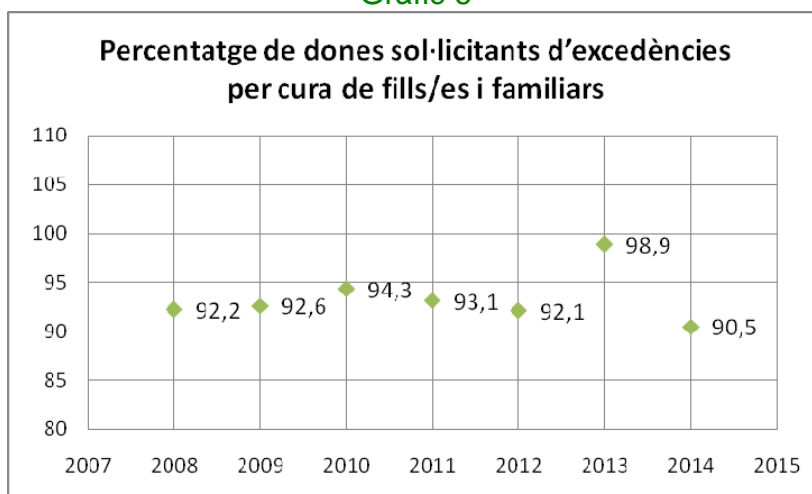
Al gràfic 5 presentam l'evolució del nombre d'aquests tipus d'excedències que han estat sol·licitades. Es pot observar que, després d'uns anys de descens, el 2014 hi ha un repunt. Tanmateix, el més rellevant es pot observar al gràfic 6 a on es presenten els percentatges de dones sol·licitants sobre el total de persones sol·licitants. La feminització de les responsabilitats de cura és total com ho demostra el fet que durant el període analitzat (2008-2014) la proporció de dones sol·licitants d'excedències per cura de familiars no ha baixat en cap cas del 90%. L'any 2014 es registre el percentatge més baix del període, amb un 90,5%

Gràfic 5



Font: Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social. Elaboració pròpia

Gràfic 6



Font: Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social. Elaboració pròpia

6. Conclusions i propostes de la Fundació Gadeso

- ⇒ Cal insistir en que, tot i que no haurien de ser una política gairebé única, els permisos per maternitat i paternitat i les excedències per cura de fills, filles i altres familiars remunerats per la Seguretat Social són molt importants per a la conciliació de la vida productiva amb la reproductiva.

- ⇒ Cal impulsar una política integral que trenqui amb les dinàmiques patriarcals en les tasques de cura. És imprescindible reforçar un sistema sòlid de serveis socials, amb un servei públic universal d'escoles infantils i amb uns serveis adaptats als horaris laborals, i recuperar l'embranchida del sistema d'atenció a les persones en situació de dependència.

- ⇒ Les institucions públiques i la societat civil han de prendre consciència que les noves formes de vida i de família i les actuals maneres d'organització empresarial (descentralització, flexibilitat, teletreball) provoquen majors dificultats per aconseguir una veritable conciliació de les tasques familiars amb les laborals.

- ⇒ Coincidim amb els experts i expertes en aquestes matèries, que consideren que l'objectiu de la conciliació és un dels majors reptes als quals s'enfronta la nostra societat en el seu conjunt. Pot ser sigui aquest un àmbit en el qual calgui un Pacte Social Econòmic i Social per remoure les dificultats existents. Augmentar la despesa pública en polítiques de conciliació paritària és una inversió prioritària, en cas contrari, s'accentuaran les desigualtats de gènere, alhora que, creixeran les ja preocupants baixes taxes de natalitat.